

Inleiding op de bijbelstudie

Gevoel voor cultuur

Hans Schaeffer

Als ik zeg dat gevoel belangrijk is in onze cultuur, is dat nog zwak uitgedrukt. Gevoel is overheersend geworden. Mensen zijn ‘emotiemensen’, de cultuur heet ‘belevingscultuur’, en de media spelen massaal in op ons gevoel. Wat is gevoel, wat betekent het? En hoe moet je als christen met je gevoel omgaan?

Hoewel de gebruikelijke volgorde in dit blad is om eerst een bijbelstudie te doen en daarna een verdiepend artikel, heb ik ervoor gekozen deze volgorde voor één keer om te wisselen. Want vanuit het verstaan van onze eigen tijd kan het bijbelse geluid des te helderder klinken. Dan weten we waarop we moeten letten.

Eerst wil ik, voordat we in het tweede artikel meer zeggen over wat er in de Bijbel staat over ‘gevoel’, een korte impressie geven van wat de gevoelscultuur inhoudt. Ook wil ik iets van de gevolgen van deze culturomslag laten zien. Ik doe dat bewust concreet voor leden van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Wij zijn relatief lang in onze eigen ‘zuil’ gebleven, ondanks alle openheid voor de cultuur die juist onze zuil kenmerkte. Door de sterke sociale verbondenheid in eigen scholen, kerken en media tot voor kort, komt echter nu deze verbondenheid aan het verdwijnen is, de vloed van de gevoelscultuur des te sterker op ons af. Belangrijk daarbij is dat we met elkaar meestal onbewust deze gevoelsvloed op ons af laten komen. In het vervolg trek ik grove lijnen – ieder die zich er niet door aangesproken weet, mag onderzoeken of het mogelijk in het algemeen wel klopt wat ik schrijf.

Verschillende generaties

De grote invloed van het gevoel geldt allereerst voor de huidige generatie van 35-60 jaar. Mijn inschatting is dat zij vaak nog sterk traditioneel vrijgemaakt zijn groot geworden. Terwijl zij zich daar op onderdelen inmiddels van hebben losgemaakt en – bewust of onbewust – met de cultuur meedoen. Het is lang niet ongebruikelijk om op zondag op vakantie te gaan als dat zo uitkomt. Maar hun ouders zouden zo iets nooit gedaan hebben. Ze laten hun kinderen behoorlijk vrij, misschien omdat ze zelf in hun jeugd strak gehouden zijn met heldere regels – die later vaak minder bijbels bleken dan toen werd gesteld. Want nu de bioscoop toch niet zo’n zondige plek blijkt te zijn als je ouders zeiden – hoe zou je je kinderen dan nog met allerlei bijbelse regels in toom kunnen houden: die zijn net zo goed relatief...! Je goed voelen is voor hen niet vanzelfsprekend een doel, maar ze leren het wel steeds meer ontdekken. De aandacht voor ervaring en de heilige Geest onder juist deze generatie is mijns inziens groter dan onder de jongeren.

De jongeren van vandaag (15-35) zijn het meest door de gevoelscultuur beïnvloed. Keuzes die je moet maken doe je op gevoel. Welke opleiding? Vaak wordt daarbij niet allereerst gelet op de economische vooruitzichten, maar of je erin kwijt kunt. Past het bij mij? Voor hun

vrijtijdsbesteding geldt dat ze alleen dat doen wat zij zelf leuk vinden, en waarin ze zich kunnen ontplooien. Want dat wordt hun aan alle kanten duidelijk gemaakt: je moet jezelf ontplooien.

Hoe staat het met de 60+'ers? Zijn zij hier immuun voor of te veel bepaald door het verleden om hieraan mee te doen? Nee. Hoeveel grootouders trekken er niet in voor- en naseizoen met de caravan op uit om te genieten van hun leven samen. Ze hebben er lang (en hard!) genoeg voor gewerkt, zodat ze het er nu terecht van nemen. Bovendien hebben zij er (in tegenstelling tot hún ouders) het geld, de gezondheid en de tijd voor. Vooral dat 'tijd' is belangrijk: we worden allemaal steeds ouder. Na je zestigste ligt er nog een kwart van je leven voor je! Geniet van het leven voordat het echt te laat is.

Het wonderlijke geval doet zich bij deze gevoelscultuur voor, dat we enerzijds gedrongen worden echt helemaal zelf voor onszelf te kiezen. Terwijl we anderzijds bij deze keuzes op alle mogelijke manieren worden beïnvloed door allerlei media. Zelfs de groepen waarbij we ons op internet aansluiten oefenen ongemerkt een groepsdruk uit. Hoe vrij we onszelf ook willen maken, we worden voor een groot deel gestuurd door onze omgeving. Hoe autonoom we ons ook voelen – 'we leven in kuddes, maar herkennen nauwelijks het schaap bij onszelf' (Ramaker).

Gevolgen

De aandacht voor 'gevoel' heeft alles te maken met een cultuurreactie op de zogenaamde moderniteit. Dat was (grofweg) de periode 1800-1950 waarin het verstand en het rationele de boventoon voerden. Men was zelfs wat bang voor gevoel – want dat was irrationeel en daarop kon je niet bouwen. Inmiddels zijn we een halve eeuw verder. Onze tijd heet wel laatmodern of postmodern. Een van de kenmerken is dat men uit is op zelfontplooiing. Niet een groot verhaal, een idealistisch plaatje zet mensen in vuur en vlam, maar wat ze er zelf mee kunnen – wat het hun doet. Dat zie je terug in de media, het onderwijs (het leerhuismodel), hoe men met vrije tijd omgaat, maar ook met betaald werk (werk moet leuk zijn). Je ziet het in de beleving van relaties terug (trouw zolang het mij uitkomt). En dus ook in hoe men tegen religie, geloof en kerk aankijkt.

Aan alle kanten wordt hun duidelijk gemaakt: je moet jezelf ontplooien
--

De kerk (in het algemeen) is een supermarkt geworden, en kerkgangers consumenten. Ik haal er mijn goede gevoel, zodat ik daar weer een week op kan teren. Kerken moeten plaatsen zijn waar men uit een veelheid van verschillende ervaringen kan kiezen en van elkaar kan leren. Onze vrijgemaakte kerken hebben met deze ontwikkeling te maken. Het aantal echtscheidingen stijgt – trouw ben ik zolang het mij uitkomt. Liturgisch zoeken we nieuwe wegen – liederen moeten aanspreken en vormen zijn veel belangrijker geworden. Maar ook de inhoud van wat er gepreekt wordt, verandert. Stefan Paas schrijft: 'Vooral die inhouden die hen *helpen*, die hen *raken*, die *het beste uit hen halen* en dergelijke, worden overgenomen. Andere inhouden laat men liggen'. De predikant moet authentiek zijn in zijn preken, anders blijft het theoretisch. Is dit nu allemaal slecht? Moeten we collectief tégen deze ontwikkelingen zijn? Nee, integendeel. In het volgende artikel laat ik zien hoe gevoel in de Bijbel een belangrijke plaats heeft. Dat alleen al maakt dat we hier niet tegen kunnen of hoeven te zijn. Als je eens snel alle vragen en antwoorden uit de catechismus doorleest, kom je daar heel wat keren juist het gevoel tegen (v/a 1; 21; 28; 44 enz.).

Domweg ‘tegen’ zijn is geen optie. We zullen heel serieus moeten nemen dat wij nu in een gevoelscultuur leven. Dat is een feit. Zeker de jongere generaties worden hierin via de media en onderwijsstructuren gepokt en gemazeld. Bedenk ook dat we geen keus hebben. Het is nu eenmaal de lucht die wij inademen, en dat stempelt ons. Net zoals wij in voorgaande decennia door het zogenaamde ‘modernisme’ diepgaand beïnvloed zijn. Bovendien: deze gevoelscultuur is ten dele een gezonde correctie op dat modernisme. In deze artikelen kan ik daarop niet verder ingaan helaas. Het komt erop aan een gezonde balans te vinden tussen *serieus nemen*, erin leven en er *onderdeel van uitmaken*, en *kritische afstand*. Zoals christenen dat altijd moeten doen – in elke cultuur waarin het evangelie klinkt!

Serieus nemen

Wat betekent het wanneer we de gevoelscultuur serieus nemen? We moeten beseffen dat veel keuzes voor een groot deel op ‘gevoel’ gebaseerd zijn. Ik kies voor dat wat goed voelt. Maar dat werkt al snel ook andersom: als ik mij niet goed voel, doe ik zelf iets verkeerd... Dat levert ‘keuzestress’ op. Het is moeilijk om te kiezen, omdat ik mijzelf dan moet inperken: als ik *dit* doe, kan ik *dat* niet doen. Het kan mezelf verlammen: ik moet m’n leven maken en met verkeerde keuzes ga ik misschien de mist in! Ik moet mijn eigen leven maken en bouwen op m’n eigen keuzes. Dan garandeer ik mezelf dat ik me goed zal voelen. Het evangelie brengt hier iets belangrijks tegenin. Niet ik maak mijn leven, maar ik heb het gekregen. Je leven begint niet pas wanneer je zelf ergens voor kiest, maar het leven begint doordat God voor jou gekozen heeft! Gods keuze voor jou, bevestigd met de doop, is *het* startpunt voor een christen. Dat geeft veel ontspanning. En laat juist die ontspanning (dat goede gevoel!) iets zijn waar onze cultuur naar op zoek is (vgl. Gez. 158 in Geref. Kerkboek).

Wat betekent het om onderdeel te zijn van deze cultuur? Een bekende christelijke spreuk zegt: we zijn wel *in* maar niet *van* de wereld. Of met Jezus’ woorden: ‘Ik vraag niet of u hen uit de wereld weg wilt nemen, maar of u hen wilt beschermen tegen de duivel’ (Joh. 17:15). Willen wij onze roeping als licht en zout voor de wereld waarmaken, dan moeten we begrijpen hoe diep de gevoelscultuur gaat. Welke mooie ervaringen dat met zich meebrengt, maar ook welke grote moeite dat betekenen kan. En dat niet vanaf de zijlijn, maar echt van binnenuit. Christenen kunnen voorbeelden zijn van ‘authentiek mens-zijn’. Wij, christenen, krijgen de kans om de eerlijkheid van Gods evangelie uit te dragen. Alle gevoelens mogen er zijn! In tegenstelling tot alle andere religies, waarin alleen bepaalde emoties ‘goed’ zijn. Maar in Christus mag je voelen wat je voelt. En door al die gevoelens in gebed bij onze schepper en Vader te brengen, krijg je de ruimte om ermee om te gaan. Hierover meer in het tweede artikel.

Wat betekent: kritische afstand? Een van Paas’ conclusies is dat deze wereld mensen nodig heeft die geleerd hebben dat pijn en moeite onmisbaar zijn voor echt geluk. Het geluk dat de cultuur

Christenen kunnen voorbeelden zijn van ‘authentiek mens-zijn’

ons wil doen ervaren is vaak snel en oppervlakkig. Het verdampt voor je erop kunt bouwen. Een ‘goed gevoel’ is belangrijk, maar bereik je pas wanneer je diep ergens doorheen bent gegaan. Het is niet gemakkelijk om lijden en verdriet serieus te nemen. Zelfs alle *emo-tv* met ziekenhuis- en relatie-ellende roept toch vooral de reactie op: gelukkig ben ik niet zo en overkomt mij dat niet (vgl. Luc. 18:11). Terwijl het doen van vrijwilligerswerk in een verzorgingstehuis of met

verstandelijk gehandicapten méér moeite kost, maar wel een veel dieper gevoel van zin kan geven.